

TỪ BIỆT NĂM TÂN SỬU ĐẦY BIẾN ĐỘNG, ĐÓN XUÂN NHÂM DẦN CHUYỂN ĐỔI KINH TẾ SỐ

TS. Lê Đăng Doanh

Trường Đại học Thành Đông

Kinh tế Việt Nam đã vượt qua năm Tân Sửu đầy khó khăn với những thành tựu ấn tượng về nhiều mặt kinh tế - xã hội: kiểm soát có hiệu quả đại dịch COVID19 đồng thời đạt tăng trưởng dương về kinh tế, tham gia nhiều hoạt động quốc tế nâng cao vị thế của quốc gia. Việt Nam đã ngăn chặn đại dịch lây lan trong cộng đồng, kịp thời chuyển từ cách ly toàn xã hội sang cách ly nghiêm ngặt từng khu vực hạn chế, cho phép kinh tế hồi phục từng bước, tạo việc làm và thu nhập cho người dân và tiếp tục thu hút đầu tư nước ngoài. Không có doanh nghiệp đầu tư nước ngoài (FDI) nào đang hoạt động ở nước ta đã ra đi như một số dự báo. Chính phủ đã kịp thời có gói cứu trợ khiếm tốn (khoảng 1,2% GDP) cho các doanh nghiệp và người dân gặp khó nhưng giải ngân còn hạn chế. Đến nay trong những ngày đầu năm 2022 Chính phủ sẽ trình Quốc Hội thông qua gói cứu trợ lớn nhất từ trước đến nay, có thể đạt quy mô 8-9% GDP để phục hồi kinh tế, tạo không khí phấn khởi để toàn dân đón Tết. Với nỗ lực của toàn dân, năm 2021 Việt Nam trở thành nền kinh tế có tốc độ tăng trưởng dương với GDP tăng 2,58% thuộc nhóm đạt tốc độ cao ở Đông Nam Á trong khi đại dịch đã gây ra khủng hoảng kinh tế toàn cầu, GDP toàn cầu tăng trưởng âm, đầu tư nước ngoài trên thế giới sụt giảm đến -40%.

Chiến lược đa dạng hóa, đa phương hóa quan hệ quốc tế đã đem lại kết quả

tích cực, Việt Nam đã ký kết 14 Hiệp định Thương mại tự do (FTA) trong đó có Hiệp định Hợp tác kinh tế toàn diện Xuyên Thái Bình Dương CPTPP, Hiệp định Thương Mại tự do EU-Việt Nam EVFTA có hiệu lực từ 1.08.2020 và Hiệp định RCEP (Hiệp định Hợp tác Toàn diện khu vực) có hiệu lực từ 1.1.2022 đã và sẽ kịp thời mở ra cơ hội rộng lớn hơn cho xuất khẩu của Việt Nam các mặt hàng nông lâm thủy sản, dệt may, da giày, điện tử vì cơ cấu kinh tế Việt Nam chủ yếu bổ sung cho các đối tác, ít cạnh tranh với nhau. Xuất khẩu sang Hoa Kỳ cũng tăng mạnh cho thấy tiềm năng còn rất lớn. Xuất khẩu năm 2021 đạt 336,25 tỷ USD, tăng 19% so với năm trước, trong đó riêng xuất khẩu nông sản đạt 48,6 tỷ USD, nhập khẩu đạt 332,25 tỷ USD, tăng 26,5%, xuất siêu 4 tỷ USD là một thanh tựu đáng ghi nhận.

Nông nghiệp đã vượt qua biến động giá phân bón và thuốc sâu tăng kỷ lục trong năm 2021. Hạn hán ở Miền Trung và xâm mặn ở Đồng bằng sông Cửu Long đòi hỏi những đối pháp mới, có đóng góp xuất sắc cho tăng trưởng kinh tế, bảo đảm an ninh lương thực, đóng góp vào ổn định xã hội.

Trong hai năm 2020 và 2021 cũng cho thấy những diễn biến bất lợi của biến đổi khí hậu, nước biển dâng, xói lở bờ sông, khô hạn và cuối năm là cơn bão Rai may không vào nước ta, gây mưa lớn ở Miền Trung... đòi hỏi phải chuyển đổi cơ cấu

cây trồng, vật nuôi để thích nghi với những biến động khó lường này. Nông dân Đồng bằng sông Cửu Long đã chuyển từ hai vụ lúa sang một vụ lúa, một vụ tôm, đạt thu nhập cao hơn so với trước đây.

Trên toàn thế giới cũng như ở Việt Nam, dịch vụ chịu thiệt hại nặng nề, chỉ tăng 1,22% trong năm 2021, mức tăng thấp nhất từ 30 năm nay, các ngành giao thông vận tải, du lịch, khách sạn, nhà hàng chịu thiệt hại nặng nề nhất, du lịch bằng du thuyền đã từ một dịch vụ sang trọng trở thành phá sản vì khách hàng lo ngại bị lây lan virus trên tàu, du thuyền gia đình quy mô nhỏ lên ngôi. Xe đạp điện đắt khách trong khi dịch vụ xe bus công cộng ế ẩm vì người dân tránh tiếp xúc với đám đông. Làm việc từ xa, học trực tuyến, thương mại điện tử, giao hàng qua mạng... phát triển nhảy vọt, nhu cầu về máy tính và dịch vụ công nghệ thông tin tăng mạnh. Hàng dệt may ế ẩm nhưng nhu cầu về khẩu trang, nước diệt khuẩn, dịch vụ y tế tăng cao ...Có thể thấy trong khó khăn vẫn xuất hiện cơ hội có thể nắm bắt và tận dụng. Cộng đồng khoa học cũng chịu ảnh hưởng, hai vợ chồng giáo sư kinh tế Thụy Điển là bạn đồng nghiệp của tôi, tự nhận là “nghiện” món Chả Cá Lã Vọng, có bộ sưu tập ba địa chỉ chọn lọc ở Hà Nội đã hẹn gặp nhau trong một Hội thảo cuối năm rồi bị hủy vì tránh tụ tập đông người. Dự án nghiên cứu về Việt Nam của Trường Đại học Harvard ở Mỹ và Đại học Fulbright ở Thành phố Hồ Chí Minh định tổ chức Hội nghị thảo luận ở Mỹ về cuốn sách đang được hoàn thiện

cũng bị hủy và chỉ được thảo luận qua mạng, không cho phép trao đổi thêm trong những giờ nghỉ như họp trực tiếp. Việc đi lại trong nước cũng phiền toái hơn, phải có giấy xét nghiệm PCR trong 72 giờ...

Đại dịch còn tiếp diễn phức tạp, không ai biết vaccine có hiệu lực đến đâu và khái niệm “hậu COVID19” xuất hiện trên một số báo chí có nội dung gì. Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) hy vọng đại dịch sẽ kết thúc trong năm 2022, hy vọng biến thể mới Omicron không gây thiệt hại quá lớn cho xã hội. Tết Nguyên đán Nhâm Dần năm nay chắc chắn sẽ phải tiếp tục tuân thủ các quy tắc giãn cách và khác các năm trước, tránh tụ tập đông người có thể dẫn đến lây lan bệnh dịch. Đại dịch đã và sẽ tiếp tục làm thay đổi hành vi và thói quen của hàng triệu người trên thế giới, thay đổi thói quen tiêu dùng, mua bán, học tập... trong xã hội, đòi hỏi nhà nước, doanh nghiệp và mỗi người dân phải linh hoạt và thích nghi. Cái gì còn đúng cho ngày hôm qua có thể sẽ không phải là giải pháp thích hợp cho hôm nay hay ngày mai. Linh hoạt, kịp thời vượt qua những tập tục, thói quen cũ, kịp thời thích nghi với trạng thái bình thường mới là cách ứng xử thích hợp hiện nay, chính khách gặp nhau vẫn đeo khẩu trang, không còn bắt tay mà chỉ chào nhau và động vào khuỷu tay...

Trong cuộc khủng hoảng đó, chủ nghĩa dân tộc trong kinh tế trở lại, đòi hỏi mỗi nước cần tự chủ tối thiểu về thuốc men, thiết bị y tế để đối phó với đại dịch, quan điểm tuyệt đối hóa ưu thế giá rẻ của hàng hóa và dịch vụ để

ưu tiên nhập khẩu từ nước ngoài bị phê phán và được xem xét lại khi nhập khẩu máy thở về không kịp thời, thuốc men đã đặt mua bị khách hàng khác trả giá cao hơn lấy mất như đã xảy ra với một nước phát triển như nước Pháp... Toàn cầu hóa đang được phân tích nghiêm túc, vai trò của Tổ chức Thương mại Thế giới WTO bị thách thức và đòi hỏi phải cải tổ. Vị thế của các nền kinh tế trên thế giới cũng thay đổi trong đại dịch này. Đại dịch đã làm thế giới thay đổi và sẽ không quay lại mô hình trước đây. Trạng thái “bình thường mới” đang dần hình thành với các tiêu chí đại dịch COVID19 được kiểm soát, tỷ lệ tiêm vaccine đạt mức an toàn, hệ thống y tế triển khai kịp thời, đời sống xã hội trở lại hoạt động bình thường với những biện pháp phòng chống dịch thích hợp, xã hội tiếp tục cảnh giác để ngăn chặn dịch bệnh quay trở lại.

Mặt khác, giãn cách xã hội trong đại dịch thúc đẩy cuộc Cách Mạng Công nghiệp 4.0 tác động mạnh mẽ hơn, nhanh hơn và sâu sắc hơn, thúc đẩy những thay đổi sâu rộng trong toàn bộ xã hội và nền kinh tế bằng vận dụng kinh tế số, thương mại điện tử xuyên biên giới vừa tránh được lây lan của đại dịch, tránh bị nhiễm bệnh, giảm bớt đi lại bằng phương tiện công cộng, vừa nâng cao hiệu quả kinh tế. Chuyển đổi số diễn ra ở cấp độ quốc gia (Chính phủ điện tử), doanh nghiệp, gia đình và mỗi một cá nhân.

Chính phủ điện tử, làm việc từ xa, học qua mạng, thương mại điện tử, giao hàng tận nhà, khám bệnh qua mạng, công dân số, xã hội số... đang dần được

hình thành và phát triển nhanh chóng, tạo ra thói quen làm việc và sinh hoạt mới trong xã hội. Chuyển đổi số trong các lĩnh vực kinh tế- xã hội, tác động đến từng doanh nghiệp, từng gia đình và mỗi một cá nhân. Kinh tế số, Chính phủ điện tử, học sinh học qua mạng đã phát triển nhanh chóng, hạn chế tác động tiêu cực của đại dịch. Nếu như trước kia các giao dịch của doanh nghiệp thường được thực hiện qua giấy tờ, máy in, máy fax, chữ ký, con dấu là những điều quen thuộc đối với doanh nghiệp thì sau khi sử dụng máy tính, mọi tài liệu được thực hiện và lưu trữ qua máy tính. Đó là quá trình tin học hóa, có thể coi là bước đầu của chuyển đổi số. Chuyển đổi số ngày nay không chỉ là xu thế phát triển mà đã trở thành điều bắt buộc đối với doanh nghiệp để thực hiện kết nối trong nền kinh tế số hóa trong chuỗi giá trị. Có thể khẳng định rằng, nếu không chuyển đổi số, doanh nghiệp sẽ bị đẩy ra ngoài chuỗi giá trị toàn cầu, hội nhập quốc tế, mất cơ hội kinh doanh và bị tụt hậu. Bộ Chính trị đã có Nghị Quyết 52 NQ/TW năm 2019 về Cách Mạng Công nghiệp 4.0 và chuyển đổi số. Ngày 03.06.2020, Chính phủ đã phê duyệt và ban hành "*Chương trình chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030*" (749QĐ/TTg) với ba trụ cột chính gồm: xây dựng Chính phủ số, phát triển kinh tế số và xã hội số. Đây là kim chỉ nam cho các định hướng phát triển, thực hiện trong thời gian tới.

Đối với kinh tế số phải đạt mục tiêu chiếm 20% trong tổng số GDP năm 2025, năng suất lao động hàng năm

phải tăng tối thiểu 7%, tỷ trọng kinh tế số trong các ngành, lĩnh vực tối thiểu phải đạt 10%, Việt Nam phải đứng trong nhóm 50 quốc gia dẫn đầu về công nghệ thông tin, thuộc nhóm 50 quốc gia dẫn đầu về chỉ số năng lực cạnh tranh toàn cầu (GCI), thuộc nhóm 35 quốc gia dẫn đầu về chỉ số đổi mới, sáng tạo (GII), thuộc nhóm 40 nước dẫn đầu về an ninh mạng; xã hội số đạt mục tiêu mỗi người dân có điện thoại thông minh, cáp quang đến 100% xã, phường, tỷ lệ tối thiểu 50% người dân có tài khoản thanh toán điện tử...

Chương trình xác định 8 lĩnh vực ưu tiên cho chuyển đổi số như: y tế, giáo dục và đào tạo, tài chính - ngân hàng, nông nghiệp, công nghiệp, năng lượng, tài nguyên và môi trường, giao thông vận tải và logistics.

Theo Chương trình này, Chính phủ chấp nhận thử nghiệm sản phẩm dịch vụ, mô hình kinh doanh số khi chưa có văn bản pháp lý đầy đủ, song song với việc hoàn thiện hành lang pháp lý.

Có thể nói năm mới Nhâm Dần sẽ là Năm Chuyển đổi số của Việt Nam, máy bay, tàu hỏa, xe bus sẽ được kết nối internet, giao thông vận tải và thông tin truyền thông sẽ kết hợp chặt chẽ với nhau, đem lại tiện ích lớn cho người

dân, tiết kiệm thời gian và chi phí, nâng cao hiệu quả và năng suất lao động xã hội, tạo điều kiện cho sự tham gia sâu rộng của người dân vào các hoạt động xã hội. Xã hội sẽ trở nên cởi mở hơn, dân chủ hơn khi thông tin được chuyển tải và trao đổi giữa các công dân, thông tin vượt qua biên giới mở rộng tầm nhìn, hiểu biết và suy nghĩ của người dân. Người nông dân có thể tưới tiêu qua máy tính, kết nối với máy đo độ ẩm và đo mực nước. Nhà nhập khẩu trái cây, rau quả từ Nhật Bản, Hàn Quốc có thể quan sát vườn cây, thu hoạch, đóng gói sản phẩm ở các nông trại Việt Nam từ nước họ, góp phần làm tăng niềm tin trong giao thương. Mua bán trở nên công khai minh bạch hơn và tiện lợi hơn.

Nhà nước sẽ phải phản ứng trước các diễn biến trong nước và ngoài nước kịp thời hơn. Dĩ nhiên, quá trình chuyển đổi sẽ không diễn ra dễ dàng, trôi chảy, những khó khăn sẽ xuất hiện nhưng chắc chắn sẽ được vượt qua.

Từ biệt năm Tân Sửu (Con Trâu) đầy vất vả, chào đón Xuân Nhâm Dần (Con Hổ), chào đón Mùa Xuân Đổi Mới, Cải cách và Chuyển đổi số trên đất nước Việt nam thân yêu./.